

Teachers of the Arad Normal School (1812-2012) Membres of the Romanian Academy

Profesori ai Preparandiei din Arad (1812-2012) membri ai Academiei Române

Eugen GAGEA

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad

Mult au să pomenească românii și să mulțumească dascălilor Preparandiei.”

(Petru Maior, 1812)

Abstract

The inauguration of the Normal School in Arad, on 3/15 November, 1812, was the “greatest, most elevating of all celebrations of the Romanian people in Crișana and Banat: the celebration of its national culture’s resurrection... The day when the bases were laid for the Romanian culture...” (Dr. Teodor Botiș, 1917).

The establishment of the Normal School in Arad, as a Teacher-Training Institute, in 1812, and the Clerical School, that is, the Theological Institute of Arad, on 1 November, 1922, saw the birth of two educational and intellectual centers which have contributed and European Illuminist mindset to the movement of national, cultural, didactic and religious liberation.

Key words: teachers, Normal School, Arad, Romanian Academy

Cuvinte cheie: profesori, Preparandia, Arad, Academia Română

Deschiderea școlii preparandiale din Arad 3/15 noiembrie 1812 a fost „sărbătoarea cea mai înălțătoare și măreață dintre toate sărbătorile poporului românesc din Crișana și Banat: sărbătoarea învierii culturii sale naționale... Ziua în care s-a pus temelia culturii românești.” (Dr. Teodor Botiș, 1917)

Înființarea Preparandiei din Arad ca Institut Pedagogic, în anul 1812, și a Școlii Clericale, adică a Institutului Teologic din Arad, la 1 noiembrie 1822, reprezintă două centre educative și de intelectualitate care au contribuit, în spirit iluminist european, la mișcarea de emancipare națională, culturală, didactică și bisericească.

Prin înalta lor contribuție la dezvoltarea învățământului românesc și a culturii naționale, mulți dintre dascălii Preparandiei din Arad au devenit membri ai Academiei Române.

În cele ce urmează, ne vom referi la câteva personalități care, prin opera lor didactică și pedagogică, și-au înscris numele în istoria învățământului românesc.

Athanasie Șandor (1809-1892), medic și profesor reprezentant al unei familii chivernisite a Nădlacului, are o nepoată, Persida, care se căsătorește cu neguțătorul Mărin; ei vor avea un copil botezat Atanasie, devenit, după 46 de ani, membru al Academiei Române (1830-1914): Marienescu, Atanasie Marin.

Băiețelul era purtător al prenumelui reputatului său unchi, Athanasie Șandor, care era un intelectual marcant din Aradul primei jumătăți a secolului al XIX-lea (era doctor în medicină), iar la Preparandia din Arad predă: limba română, istoria, geografia, geometria și publica articole în „Gazeta de Transilvania”, fapt demn de admirație în Transilvania și Arad.

Goldiș, Iosif (1836-1902)

n. la 17 februarie, în satul Socodor

Carierea cea mai vizată de tinerimea română era aceea didactico-bisericească. Institutul Preparandial Pedagogic din Arad, constituit în anul 1822 prin transformarea Școlii Pedagogicești Greco Ortodoxă Neunită din Arad – aceasta era denumirea oficială a Preparandiei, înființată în 1812 – oferea reale posibilități ca tinerii ce urmau această școală să devină învățători sau preoți. După toate probabilitățile, Ioan Goldiș (devenit „fratele Iosif” în anul 1869, la Sf. Mănăstire ortodoxă din Bodrog – Arad, când a trecut la monahism) nu avea posibilitatea ca, după clasele gimnaziale să se înscrie la universități ca cele din Bratislava, Pesta sau Viena. Ca majoritatea semenilor săi din Crișana, a devenit student al Institutului Preparandial din Arad, după care a urmat „Academia de Drept” din orașul Debrețen și Filosofia la Universitatea din Pesta, întorcându-se în țară ca notar la Șepreuş, ajungând, prin calitățile sale intelectuale, să devină unul dintre renumiții juriști nu doar ai Aradului, ci chiar ai Marelui Principat al Ardealului.

La chemarea Mitropolitului Andrei Șaguna (1809-1873) al Transilvaniei, cu reședința la Sibiu, Ioan Goldiș a părăsit benevol domeniul administrativ în favoarea chemării de a se integra în cinul preotesc, iar în anul 1869 trece la monahism – la Mănăstirea Bodrog – devenind „fratele Iosif”.

Ca urmare pregătirii sale intelectuale, este desemnat „preot preparandial” și profesor la „Institutul Pedagogic Ortodox Român” – unde se pregăteau preoții și dascălii comunității române ortodoxe în perioada 1869-1873. A mai predat limba și literatura română la Liceul de Stat din Arad, în perioada 1873-1892. a deținut și directoratul la Institutul Pedagogic-Teologic Ortodox Român din Arad, în 1885 efectuând o serie de transformări benefice procesului de învățământ, inițiative ce l-au consacrat ca un novator în evoluția acestei școli.

În anul 1892, Iosif Goldiș este ales episcop vicar la Episcopia ortodoxă din Oradea Mare, iar în anul 1899 este ales episcop la Arad, demnitate pe care o păstra până la sfârșitul vieții (23 martie 1902).

În anul 1880 avea să publice o lucrare de mare erudiției, *Latinitatea limbii române*, volum primit cu mult interes în cercurile filologice din România. În calitate de traducător din românește în limba maghiară, publică piesa într-un act, *La Plevna*, de Gheorghe Sion și unele nuvele ale lui Ioan Slavici.

Succesul său literar de traducător a avut repercusiuni și asupra altor intelectuali arădeni ca Simion P. Desseanu și chiar nepotul de frate al profesorului preparandial, tânărul Vasile Goldiș, care peste ani a ajuns membru al Academiei Române.

Iosif Goldiș a publicat în periodicele „Speranța”, „Lumina”, „Biserica și Școala”, cât și în gazeta de limbă germană „Neue Arades Zeitung” – articole în care expunea desfășurarea războiului ruso-româno-turc din anii 1877-1878, în urma căruia România dobândește independența față de Imperiul Otoman.

În data de 22 martie 1882, Iosif Goldiș, pe atunci reputat dascăl al Institutului Pedagogic-Teologic Ortodox Român din Aradul Vechi, era ales membru al Academiei Române – al cărei președinte era istoricul și diplomatul Mihail Kogălniceanu.

Roman Ciorogariu (1852-1936)

În ședința solemnă din data de 12 iunie 1921 a Academiei Române, prezidată de către acad. Dimitrie Onciul, secretar general fiind I.C. Negruzzi, la solicitarea domnului președinte prezident al ședinței, Ioan Lupaș avea să afirme în Propunerea sa de primire în Academia Română a Domnului Roman Ciorogariu: „Între personalitățile culturale de la granița nord-vestică a patriei noastre, ocupă un loc de frunte actualul episcop al Orăzii Mari, părintele Roman Ciorogariu.”

Ca om cu pregătire științifică, dobândită în universitățile din Germania, a făcut prețioase servicii școlii și bisericii, crescând în Seminarul teologic din Arad mai multe generații de preoți și învățători devotați chemării lor... fiind, în același timp, și un îndrumător priceput al vieții cultural-bisericești din eparhia Aradului. În calitate de ziarist în revistele și ziarele arădene, dar și în

coloanele revistei „Cele trei Crișuri” din Oradea Mare, a militat pentru drepturile românilor din Transilvania.

Născut în localitatea Pecica, în ziua de 6 decembrie 1852, Roman Ciorogariu, fiul unor harnici proprietari de pământ, după cele patru clase în comuna natală, a urmat clasele gimnaziale la Arad și Pojon (Bratislava) din Slovacia, apoi setea sa de învățătură l-a condus spre studii universitare. Astfel, după absolvirea Academiei de Drept din Oradea Mare, obținând titlul de doctor în drept, a urmat cursurile Institutului Ortodox Român din Arad, școală de rang superior, urmașă directă a Preparandiei ce fusese întemeiată în anul 1812.

Romulus Ciorogariu a fost întâiul român din Pecica, care a studiat la universități germane de renume continental european, unde a dobândit o extrem de multilaterală și solidă pregătire intelectuală.

În arhivă arădeană se găsesc scrisori ale sale către mulți dintre valoroșii săi contemporani ca: Septimiu Albini, I. G. Duca, Octavian Goga, Ioan Lupaș, Vasile Mangra, Nicolae Bălan, Ilarie Chendi, Miron Cristea, Iuliu Maniu, Ioan Slavici, Sextil Pușcariu etc.

Preocupat în permanență de situația învățământului pedagogic și teologic din Arad, el a fost unul dintre inițiatorii construirii localurilor noi ale Preparandiei (1884) și Institutului Teologic, edificii care răspundeau prin dimensiuni numărului sporit de clase și noilor cerințe școlare.

În anul 1920, Roman Ciorogariu avea să fie desemnat episcop al reînființatei Episcopii Ortodoxe a Oradiei. Aici, în Oradea, a reușit să înființeze Academia Teologică, Școala de cântăreți bisericești și societatea pentru femei „Altarul”.

Activitatea sa în cadrul Academiei Române așteaptă să fie studiată de cercetătorii noii generații.

Printre marii dascăli ai Preparandiei care au îndeplinit și funcția de director în perioada 1812-2012, sunt mari personalități ale învățământului românesc: Dimitrie Țichindeal, Ioan Mihuț, Constantin Diaconovici Loga, Alexandru Gavra, Vasile Mangra, Ioan Mețianu, Roman Ciorogariu, Teodor Botiș, Caius Lepa, Petru Buzgău, Eduard Găvănescu, Vasile Popeangă, Nicolae Roșuț, Doru Bogdan, Alexandru Blaga, Sorin Haiduc.

În funcție de timpul istoric al țării, Preparandia din Arad a purtat mai multe denumiri:

În anul 1876, Institutul Pedagogic și Institutul Teologic se unesc sub numele de Institutul Pedagogico-Teologic Român din Arad.

În perioada 1812-2011, instituția are următoarele denumiri:

1812 – Școala Pedagoghicească Greco-Ortodoxă Neunită Românească Arad;

1822 – Institutul Preparandial Pedagogic;

1869 – Institutul Pedagogic Ortodox Român;

1886 – Institutul Pedagogic-Teologic Ortodox Român;

1919 – Școala Normală cu 8 clase;

1920 – Școala Normală Greco-Ortodoxă Română;

– Școala Normală de Stat pentru Învățătoare;

1923 – Școala Normală de Stat „Titu Maiorescu” pentru Învățători;

1927 – Școala Normală Ortodoxă Română de Stat „Dimitrie Țichindeal”;

1932 – Școala Normală de Învățători „Dimitrie Țichindeal”;

1948 – Școala Pedagogică de Băieți;

1949 – Școala Pedagogică de Educatoare;

1954 – Școala Pedagogică Mixtă

1957 – Școala Pedagogică de Învățători (6 ani) cu secție de Educatoare ;

– Institutul Pedagogic de 2 ani;

1959 – Institutul Pedagogic de Învățători;

1966 – Liceul Pedagogic;

1981 – Liceul Industrial Nr. 13;

1990 – Școala Normală „Dimitrie Țichindeal”;

2002 – Liceul Pedagogic „Dimitrie Țichindeal”.

Concluzii

Astăzi, Liceul Pedagogic „Dimitrie Țichindeal”, aflat în apropierea aniversării a două secole de existență neîntreruptă, face parte dintre Școlile de Elită ale Aradului, care, prin dascălii și absolvenții lor, își aduc o importantă contribuție la creșterea prestigiului școlii românești.

Bibliography

Man, V. – *Școli arădene, volumul I*, Editura Gutenberg, Arad, 2002

Mărghitan, L. – *Academicienii originari din Județul Arad (sec. XIX-XX)*, Fundația „Moise Nicoară”, Arad, 2004

Popeangă, V., Găvănescu, E., Țircovnicu, V. – *Preparandia din Arad*, Editura Didactica și Pedagogică, București, 1964.